

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
נשא
סיון ה'תשע"ח ב'שכ"ט
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

ביאור נפלא ממרן שליט"א לגבי השאלה מדוע נוהגים שעולים שלושה לקרוא את ההפטרה בשבת, חתן וחתן בר מצוה ומי שיש לו יארצייט, ומה הקשר שלהם להפטרה.

בעניין האיסור לדבר בזמן קריאת ההפטרה.

ציבור שקראו בס"ת בשבת ונמצא בו פיסול באמצע הקריאה, או שלכתחילה לא היה להם ספר תורה כשר, האם מותר להם לקרוא את ההפטרה בברכותיה.

הכרעת מרן שליט"א לגבי קריאת השם אבישג לבת.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 448

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,
וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741. נא לתאם זאת לפני השיעור.
והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים,
ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.

השיעור מוקדש להצלחת ידידנו הרב רועי אציל הי"ו, ולהצלחת בנו חתן הבר מצוה הבחור דוד הי"ו, השתתפנו בבר מצוה לפני חג השבועות, המקום ברוך הוא ימלא כל משאלות ליבם לטובה, בעז"ה שיגדל ויצליח, ויקיים עליו מקרא שכתוב [שמואל א' י"ח, י"ד] וַיְהִי דָּוִד לְכָל דֶּרֶךְ מְשָׁפִיל וַיֵּץ עִמּוֹ, כן יהיה עמנו, אכ"ר.

כמו כן השיעור מוקדש, ולהבדיל בין החיים וגו', לעילוי נשמת מרת אמי זהרה, הנקראת שרה, בת הרב שלום ע"ה, שהשבוע ביום ששי יחול היארצייט שלה, י"ח בסיון, במלאות חמש שנים לפטירתה. והארכתי כבר בס"ד אודותיה בקובץ מאמרים בשם חיי שרה. תנצב"ה.

ביאור נפלא ממרן שליט"א לגבי השאלה מדוע נוהגים שעולים שלושה לקרוא את ההפטרה בשבת, חתן וחתן בר מצוה ומי שיש לו יארצייט, ומה הקשר שלהם להפטרה.

נפתח בעז"ה, בנושא הנוגע לקריאת ההפטרה. אמנם היה לי חידוש, נודע לי בשמחת הבר מצוה [של דוד בן ידידנו הרב רועי אציל], כי לא אצל כל הספרדים מקובל לקרוא את ההפטרה בבר מצוה. באתי לדבר שם בבר מצוה על נושא זה, ואז שמעתי זאת. אינני יודע, האם כל הספרדים כך, בכל אופן כנראה אצל חלק מהם.

הערה מהקהל: אצלם החתן בר מצוה, קורא את כל הפרשה.

תשובת מרן שליט"א: ומה עם ההפטרה? הדבר נהוג בכמה עדות. גם לגבי האשכנזים, ג"כ לא כולם.

הערה מהקהל: אצל המרוקאים, קוראים הפטרה.

תשובת מרן שליט"א: טוב.

הערה מהקהל: אצל האשכנזים, קוראים הפטרה. אבל אצל הספרדים, קוראים כרגיל. תשובת מרן שליט"א: טוב. אצל התימנים, נכנס מנהג קריאת ההפטרה בזמן האחרון,

בשנים האחרונות. בעבר, הדבר לא היה כלל. יתירה מכך, כיום אפילו ישנו פיוט לחתן בר מצוה, כפי שישנו לחתן שנושא אשה. זהו משהו חדש, שאינו קיים בשום עדה. כך יצא.

בכל אופן, ישנם שלשה הקוראים את ההפטרה, לפי מנהגים מסויימים, וצריך להבין זאת. מדוע חתן בר מצוה, קורא את ההפטרה. וכן מה שמקובל כבר מן הדורות שעברו, שחתן הנושא אשה קורא את ההפטרה. ולהבדיל בין החיים ובין המתים, בשבת קודם יום היארצייט, מקובל שקוראים הפטרה. בזוהר חדש ובעוד הרבה ספרים מובא, המדובר שם בתוך השנה, לקרוא את ההפטרה. גם מהרי"ץ זיע"א כותב זאת בעץ חיים [דף ק"מ ע"א], טוב לבנים בתוך שנת אביהם או אמם להפטיר בבית הכנסת, וכן יהיה למת נחת יתירה, כדאיתא בזוהר חדש מעשה דההוא יודאי וכו', ואשרי המכבד את הוריו.

ישנו עניין, לקרוא את ההפטרה בשבת בשנה הראשונה. לא כל כך ידוע העניין אצלינו. מהרי"ץ לא כותב זאת בתורת מנהג, וגם לא שמענו ולא ראינו כדבר הזה. אצל הספרדים, הדבר יותר מצוי. אבל מהרי"ץ כותב זאת בלשון 'טוב', דהיינו שזהו דבר טוב. אך אצלינו התימנים, כפי ששמעתי, ישנם כאלה המעדיפים לעלות 'שביעי', כיון שיש אח"כ גם קדיש. בכל אופן, בודאי שהדבר ראוי.

ומה שודאי נהוג אצלינו הוא, שעולים להפטרה ביארצייט. דהיינו, במשך השנים, בשבת שלפני יום פקודת השנה, הבן קורא את ההפטרה. דבר זה נהוג במקומות רבים.

א"כ ישנם שלשה, יארצייט, חתן הנושא אשה, וחתן בר מצוה.

לכאורה, מה הקשר ביניהם לבין ההפטרה?

ל"ט ע"א] כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפילו בדבר הלכה. מביאים לכך ראייה מן הפסוק בספר עזרא [ח', ה'] וּבְפִתְחוֹ עֲמְדוּ כָל הָעָם, ואין 'עמידה' אלא שתיקה. בקריאת ספר תורה, אסור לדבר. ולאחר קריאת התורה, הותרו לפתוח ולדבר. והוא מלשון [תהלים כ"ב, ח'] יִפְטִירוּ בַשֶּׁפֶה. ומלשון [שמות י"ג, י"ב] פֶּטֶר רַחֵם, פתוח. המלה 'פטר', היא כמו 'פטר רחם', כפי שהבכור פטר את הרחם של אמו. וכן בפסוק [תהלים כ"ב, ח'] יִפְטִירוּ בַשֶּׁפֶה יְנִיעוּ רֵאשִׁי, פתחו את הפה. וכן בפסוק [משלי י"ז, י"ד], פֹּטֵר מִיָּם רֵאשִׁית מְדוֹן. א"כ 'פטר' פירושו פותח. לכן זה נקרא בשם 'הפטרה', כיון שעכשיו מותר לדבר.

ממשיך מהרי"ץ ואומר, ויש אומרים שהוא מלשון [פסחים דף קי"ט ע"ב] אין מפטירין אחר הפסח, לשון סילוק מן הדבר. כלומר, אחר שקראו ההפטרה, נסתלקו מתפילת שחרית ומתחילין בתפילת מוסף (רד"א ובית יוסף בשם רבינו תם).

לכאורה זהו פירוש הפוך, מבחינת הלשון. כלומר, זה לא מלשון פתיחה, התחלה, אלא לשון גמר, הסתלק. עכשיו נגמר תפילת שחרית. עד עכשיו התפללנו, קרית שמע וברכותיה, שמונה עשרה, קריאת ספר תורה וההפטרה, זאת חטיבה אחת. וכעת אנחנו הולכים לקראת תפילת מוסף. א"כ, נסתלקנו מתפילת שחרית, גמרנו. מלשון, 'אין מפטירין אחר הפסח אפיקומין'. זהו הדבר האחרון. אחרי קרבן פסח, אסור לאכול דברים אחרים, כיון שזהו הסיום והסילוק.

אח"כ מהרי"ץ מביא, ועוד טעם אחר, מפני שפעם אחת גזרו גזירה על ישראל שלא יקראו בתורה, והיו קורין בנביאים שבעה, כנגד שבעה שהיו צריכין לקרות בתורה. ולא היו קורין עם כל אחד פחות משלשה פיסוקים, והרי בין כולם עשרים ואחד פיסוקים. ואף על פי שבטלה הגזירה, תקנה לא זזה ממקומה. היתה גזירת

בפשטות, אין לכך סיבה מיוחדת, אלא כיון שההפטרה זהו דבר מוגדר, דבר מסוים, זה לא כפי שאם הוא יעלה לתורה, שישנם שבעה מברכים אז גם הוא עולה, אלא הפטרה זהו דבר בפני עצמו, מכובד ומיוחד. או מפני שקוראים את ההפטרה מתוך הספר, זה לא כפי שבס"ת צריך לקרוא ללא נקודות וטעמים וזה יותר קשר, הדבר אינו מתאים לכולם. זה לא דבר השווה לכל נפש, ישנם כאלה שהדבר אינו מתאים להם, לכן קבעו משהו המתאים לכולם. למשל לגבי חתן הנושא אשה, ישנם חתנים שהם תלמידי חכמים הבקיאים בקריאה, וישנם כאלה שאינם בקיאים. לכן קבעו משהו המשותף לכולם, שזאת ההפטרה, ובכך העניין מסתדר. כך לפי הפשטות.

אבל, בכל דבר כנראה ישנם גם טעמים פנימיים, בין אם נתכוונו לכך ובין אם לאו, אבל מן השמים הדבר מכוון. עלה בדעתי רעיון נפלא, פירוש נפלא לדבר הזה, בהקדים את הטעמים לקריאת ההפטרה. הטעם שקוראים את ההפטרה ביאר-צייט, כבר מובא בספרים הקדושים, כי הארת הנשמה בעולמות העליונים בגן עדן, כלומר שמעלים את נשמת הנפטר, היא מתחילה מיום השבת ועד יום היא-רצייט שבאמצע השבוע. לכן מובן, מדוע ישנם דברים נוספים חוץ מן ההפטרה, כגון אמירת הקדישים באותה השבת לכל הפחות, או ישנם כאלה המוסיפים גם את התפילות, או לפחות תפילת מוסף. ההארה מתחילה מהשבת שלפני כן. זאת התחלה של העלייה וההארה של הנשמה. זאת היא הסיבה לכך. אבל למה דוקא הפטרה, מכל הדברים האחרים?

חוץ ממה שאמרנו מקודם, נסביר כעת בעז"ה כמה דרכים, וזה מקשר את שלושת האנשים, אשר קבעו ונהגו שהם קוראים את ההפטרות.

מהרי"ץ בעץ חיים [דף קל"ח ע"ב] כותב כך, טעם שמפטירין בנביא, מדוע קוראים בכלל בנביא? זה יתבאר בהמשך, משום דאמרין [סוטה דף

שמד, מובא בספרים אחרים שזה היה בזמן היוונים, בזמן אנטיוכס המלך, בין הגזירות הידועות 'שבתא וירחא ומהולתא', כלומר שבת חודש ומילה. רבים מסבירים, כי הגזירה של 'ירחא', דהיינו חודש, בהרבה ספרים מביאים 'שבת תורה ומילה'. ישנם האומרים, כי 'תורה' ו'ראש חודש', זהו אותו הדבר, כיון שבר"ח קבעו ללמוד בציבור, היו עושים ביטול מלאכה וכולם היו באים ללמוד. בכל אופן היו גזירות על לימוד תורה, ובין היתר גזרו על קריאת ספר תורה. אסור היה לקרוא בס"ת בציבור. הם היו שולחים שומרים לבית כנסת, אסור היה להוציא ס"ת ולקרוא בו. התחכמו ואמרו, טוב, אם אסור לקרוא בס"ת, אפשר לקרוא בנביאים, כיון שזה לא היה כלול בגזירה.

לכן בחרו דבר מעניין הפרשה, שיזכיר את עניין הקריאה בפרשת השבוע. למשל השבת, קראנו בפרשת נשא את עניין הנזיר, אז גם בהפטרה קראנו על שמשון, שהיה נזיר אלהים מן הבטן. כל דבר שישנו בפרשה, מקושר בהפטרה שזה מזכיר את ענייני הפרשה, כך שהמון העם לא ישכח את התורה, ויהיה זכר. כיון שזה היה שנים רבות, היה חשש שח"ו תהיה שכחת התורה, אז מצאו תקנה לכך. זאת היתה התקנה לקריאת ההפטרה, באותו הזמן, במקום קריאת ס"ת. דהיינו, קריאת ס"ת זה מתוקן מאז ומתמיד, משה רבינו תיקן לישראל שיקראו בתורה את פרשת השבוע, ובזמן היוונים היה במקום זה את קריאת ההפטרה. וכאשר בטלה הגזירה, לא נתבטלה התקנה. השאירו שלאחר קריאת ס"ת קוראים את ההפטרה.

ולכן לכתחילה צריך שההפטרה לא תהיה פחות מעשרים ואחד פסוקים, כיון שכל עלייה בס"ת היא לכל הפחות שלשה פסוקים, כפול שבעה עולים. לכן ההפטרה היא לכל הפחות עשרים ואחד פסוקים, אא"כ נשלם העניין וכו', כפי שמצוי לפעמים.

אומר מהרי"ץ כך, ותיקנו שלא לפחות מעשרים ואחד פסוקים מעין ענין הפרשה, אם לא שישלם הענין בפחות מעשרים ואחד פסוקים. אם 'סליק עניינא', הדבר כך. ישנם האומרים, כי מצרפים גם את התרגום. ישנם כל מיני חשבונות, כיצד להסביר זאת.

ומטעם זה נקראת הפטרה, על כי נפטרין בה מקריאת התורה (עיי' רד"א ולבוש סימן רפ"ד). א"כ יוצא, שישנן שלש סיבות, שלשה פירושים, למלה 'הפטרה'. או מלשון פתיחה, או מלשון סילוק, או שדבר זה פטר אותנו מקריאת התורה. במקום קריאת התורה, יצאנו ידי חובה ע"י שקראנו את ההפטרה. אמנם זה היה בשעת השמד, אבל עשינו משהו שעיי"ז יצאנו כביכול ידי חובת קריאת ס"ת. זה מה שמהרי"ץ כותב, 'מטעם זה נקרא הפטרה, כי נפטרין בה מקריאת התורה'.

שלושת הדברים הללו, מתאימים לשלושת האנשים האלה. אפשר לפרש, כל דבר כנגדו. ואפשר לפרש, שבעצם לכולם זה מתאים.

לפי הפירוש שזה מלשון פתיחה, הדבר פשוט מאד, כי כל חתן הנושא אשה, עד עכשיו הוא היה 'פלג גופא', ומעכשיו הוא מתחיל חיים חדשים. כפי שנאמר, 'רְאֵה תַיִם עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אָהַבְתָּ וקְהַלְתָּ ט', ט"ו. לאחר הנישואין, האדם משתנה, זה לא כפי שהיה. הרבה אנשים, לאחר החתונה נשתנו לבלי הכר, נהיו בני אדם אחרים, יותר מיושבים בדעתם, הצליחו יותר בלימוד התורה וכו'. זהו בן אדם אחר. אדם מושלם. כמרכן הבר מצוה, הוא נכנס כעת לעול תורה ומצוות, בודאי שזאת פתיחה. השלב הזה, בגיל שלש עשרה ויום אחד, וכן הנישואין, זאת פתיחה. כפי שאמרנו, מלשון 'פטר מיס'. וכן כלפי הנפטר, הרי בזכות קריאת ההפטרה הוא ניצול מדינה של-גיהנם, כעת אפשר לפתוח לו שערי גן עדן. פותחים לו. זאת 'פתיחה'. א"כ, שלושת הדברים מתאימים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

בשׁוֹת עולת יצחק חלק ג', כתבתי בס"ד באריכות לגבי עניין זה, לכן רק אציין לכם שזה בסימן קט"ז, ישנו שם שקלא וטריא, ואת דברי האחרונים שדנו בנושא הזה. לפי הפשטות, זאת סתירה. ואפילו העלינו שם צד, כי אולי בעצם ישנה דעה שמתירה. אבל רוב הפוסקים אומרים, שהדבר אסור. אז מהרי"ץ הביא את זה.

והאמת היא, כי גם בבית יוסף, יש את הסתירה הזאת. הוא מביא את שני הדברים. מצד אחד אתה אומר שכעת מותר לפתוח, ומצד שני אתה אומר שאסור לדבר.

אז או שהם הביאו את הדעות, שישנו פירוש כזה, הביאו זאת בשביל הפירוש, אבל להלכה ולמעשה הם נוקטים שהדבר אסור. או שהמדובר לגבי דברים מסויימים, שאותם מותר לדבר. דהיינו, בזמן קריאת ס"ת, אם מתעוררת לאדם איזו קושיא בהלכה, דבר הנוגע לפרשת השבוע, אסור לו לדבר. אבל אם זה בהפטרה, ישנה דעה המתירה זאת. הלבוש דן בכך. או שהכוונה היא, שעד עכשיו בקריאת ס"ת אסור היה לדבר בינתיים, דהיינו בזמן הגלילה, בין הקריאת ס"ת עד שיתחילו את ההפטרה, עכשיו מותר לדבר כמה מלים. זהו פירוש, שברגע הראשון כך מבינים. בשׁוֹת עולת יצחק הבאתי זאת בשם רבי יהודה עיאש, בספרו מטה יהודה. אבל גם הפירוש הזה, נראה קצת דחוק.

בכל מקרה, להלכה ולמעשה אסור לדבר בזמן קריאת ההפטרה. לגבי איך להסביר את הסתירה, ישנם כמה וכמה אופנים, אבל לדינא אין מכך נפקא מינה.

ציבור שקראו בס"ת בשבת ונמצא בו פסול באמצע הקריאה, או שלכתחילה לא היה להם ספר תורה כשר, האם מותר להם לקרוא את ההפטרה בברכותיה.

אותו הדבר, לגבי הפירוש שזה מלשון סילוק. לגבי חתן בר מצוה, מסתלק ממנו היצר הרע. ולגבי חתן הנושא אשה, כתוב בפסוק [בראשית כ"ח, ט"ז] וַיֵּלֶךְ עִשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת מִחְלַת בַּת יִשְׁמָעֵאל, אומרים חז"ל [בירושלמי] מכאן שחתן שנושא אשה נמחלים לו כל עוונותיו. א"כ הוא נסתלק מכל חבילות העבירות שהיו לו עד עכשיו, ומעתה נותנים לו הזדמנות, שהוא יכול לפתוח דף חדש. סילקו ממנו את כל העבירות. כמו כן לגבי הנפטר, הדבר ג"כ מובן, כי כעת עי"ז הוא ניצול מדינה שלגיהנם, בזכות קריאת ההפטרה.

ולפי הפירוש השלישי, שנפטרין בה מקריאת התורה, הדבר מתאים לכל שלושת האנשים הללו. חתן הבר מצוה, נפטר מיצר הרע, וכעת נכנס בו יצר הטוב. וכן חתן הנושא אשה, נמחלין לו כל עוונותיו, או כלשון הגמרא במסכת יבמות [דף ס"ג ע"ב] כיון שנשא אדם אשה, עונותיו מתפקקין. שנאמר [משלי י"ח, כ"ב] מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וַיִּפְקֶרְצוֹן מִיָּו. וכן לגבי היארצייט, ג"כ עי"ז הוא זוכה, בזכות שהבן ברא מזכה אבא', ע"י שהוא קורא את ההפטרה, הדבר מועיל ומוסיף לנפטר, ובכך הוא פוטר אותו מדינה שלגיהנם. הדברים הפלא ופלא.

האם מותר לדבר בזמן קריאת ההפטרה.

ברם צריך להבין עניין זה, מן הבחינה ההלכתית. מהרי"ץ כותב [שם], שלאחר קריאת התורה, 'הותרו לפתוח ולדבר'. זהו דבר שקצת קשה להסבירו. וכי מותר לדבר בזמן קריאת ההפטרה?

הרי מהרי"ץ בעצמו כותב אח"כ במפורש, אף בשעת ההפטרה אסור לדבר אפילו בדברי תורה. הדבר אסור. א"כ קשה לפי הפירוש הראשון, שכעת מותר לפתוח את הפה, כיון שזאת הפטרה. אבל הרי אסור לדבר בזמן קריאת ההפטרה?

ישנה שאלה נוספת, הקשורה לקריאת ההפטרה, מה קורה כאשר הס"ת היה פסול, ולא היה ס"ת אחר בכדי להחליפו, ובאמצע שקראו בס"ת נמצא פיסול באחד המברכים, כגון בעליית שלישי או רביעי, או אם מראש הס"ת שהיה לציבור הזה הוא היה פסול, אז לא הוציאו בכלל ס"ת אלא קראו את הפרשה מתוך החומש, האם מותר להם לקרוא את ההפטרה.

הערה מהקהל: לכאורה הדבר תלוי בטעמים דלעיל. לפי הטעם השלישי, בודאי שיהיה מותר.

תשובת מרן שליט"א: יפה. דהיינו, אם ההפטרה באה במקום קריאת ס"ת. הפלא ופלא. כיוונת לדברי מהרי"ץ זיע"א. וכמו שנביא בס"ד בהמשך.

בשלחן ערוך וסימן רפ"ד סעיף א', מובא זאת בהגהת הרמ"א. המעניין הוא, שמרן בשלחן ערוך לא כתב זאת, למרות שהוא דן בכך בספרו בית יוסף. בספרו שלחן ערוך הוא לא העלה זאת, אלא רק הרמ"א. וז"ל, לא נתקנה ההפטרה, רק בציבור, אחר שקראו בתורה (תשובת הרמב"ן סימן קצ"ט). אבל בלא הכי, אסור לקרות עם הברכות שלפניה ולאחריה, אבל בלא ברכה שרי (בית יוסף).

לא כתוב במפורש, את הפרט שעליו אנחנו מדברים, אבל המשנה ברורה (בס"ק ג') כותב בזה"ל, אבל בלא"ה – כגון שלא היה להם ס"ת לקרות בה. ואם קראו בס"ת, ונמצאת אחר הקריאה שהיא פסולה, אפ"ה מפטירין אחריה ומברכין הברכות לפניה ולאחריה.

המשנ"ב קצת שיכל את ידיו, הוא דיבר על המקרים הקיצוניים, לא שנמצא פיסול באמצע הקריאה, אלא שנמצא פיסול אחרי הקריאה. דהיינו, קראנו בס"ת, חשבנו שהוא כשר. הרי בדיעבד, אנחנו סומכים על שיטת הרמב"ם בתשובותיו, הכותב כי ס"ת שהוא פסול מותר

לברך עליו. כך שיטת חכמי המערב. כנראה בחיבורו היד החזקה, הרמב"ם חזר בו מכך. ומהר"י בירב עשה פשרה, שאם מוצאים פיסול בס"ת באמצע הקריאה, את מה שקראנו בדיעבד לא צריך לחזור, למרות שישנן דעות האומרות שאכן צריך לחזור, כיון שסומכים על דעת הרמב"ם ועוד גדולי עולם הסוברים שאפשר אפילו להמשיך ולקרוא עם הברכות, למרות שהס"ת פסול. אנחנו סומכים על דברי הרמב"ם בתשובותיו, לגבי בדיעבד. בחיבורו כנראה הוא חזר בו. וגם בזה ישנם פירושים. אבל מכאן והלאה, בכדי להמשיך ולקרוא בברכות, צריך לקרוא בס"ת כשר. אבל אם אין לציבור הזה ס"ת אחר להחליף, אז הם ממשיכים לקרוא בלי ברכות. או במקרה, שמראש הם לא מוציאים ספר תורה. אומר המשנ"ב, כי אם לאחר הקריאה בס"ת נמצא פיסול, אתה יכול לקרוא את ההפטרה עם הברכות.

ובביאור הלכה הוא כותב כך, עיין במ"ב דאם קראו כבר ונתודע להם שהיא פסולה וכו'. ואם מתחילה ידעו שהיא פסולה ולא היה להם אחרת, וקראו בה בלא ברכה ורק כדי שלא תשתכח ענין קריאה בספר, וכמ"ש המג"א בסימן קמ"ג ס"ב, משמע בפמ"ג דאפ"ה צריך אח"כ להפטיר ולברך על ההפטרה. אבל בחידושי רע"א משמע, דבאופן זה הוא כלא קרא כלל, ואין להפטיר אח"כ בברכה. וכן מסתברא. כלומר, אם קראו בספר תורה פסול, הדבר נחשב כאילו לא קראתם בתורה.

א"כ בעצם, יש לנו נידון בכמה אופנים. נניח אם ישנו ציבור שהוא דחוק וממהר, והס"ת שלהם הוא פסול, והם רוצים לקרוא רק את ההפטרה. אין להם בעיה בקריאת ההפטרה, כיון שיש להם ספר הפטרות, האם הם יכולים לקרוא עם הברכות. הם אומרים, ספר תורה כשר אין לנו, אז נקרא רק את ההפטרה. האם אפשר לקרוא אותה בברכותיה? זהו ג"כ צד אחד של השאלה. או באופנים המצויים, כפי שאמרנו, שזה יכול

על ישראל שלא יקראו בתורה, והיו קורין בנביאים ז' כנגד ז' מברכים שהיו צריכים לקרות בתורה, וכשבטל הגזרה תקנה לא זזה ממקומה ע"ש. וכ"כ הלבוש והב"י סי' רפ"ד ע"ש.

אבל לכאורה, אם זאת הסיבה, מדוע המפטיר צריך לקרוא לפני כן בס"ת? שיתחיל מיד לקרוא את ההפטרה, לאחר שבירך את ברכות ההפטרה. למה הוא חוזר לקרוא את הפסוקים שבסוף הפרשה? התשובה היא, מפני כבוד התורה. כך הגמ' אומרת במסכת מגילה ודף כ"ג ע"א. למה הפטיר צריך לקרוא קודם בספר תורה? בכדי שלא יראה שהנביא חולק רשות לעצמו. שלא יראה כביכול ישנה תורה וישנם נביאים. בסך הכל, הנביאים הם בדרגא יותר פחותה מן התורה, לכן צריך שלא להשוות את הנביא לתורה. לכן, מי שעולה לקרוא בס"ת, הוא ישר מתחיל לקרוא בס"ת. אבל לגבי נביא, אינך יכול להתחיל לקרוא בנביא, אא"כ תקדים לקרוא בס"ת. בכדי להראות, שהתורה יותר חשובה מן הנביא.

וז"ל מהרי"ץ, עוד צריך להקדים, דטעמא דקורא מפטיר בס"ת, מפני כבוד התורה, שלא יראה שהנביא חולק רשות לעצמו וכו'.

אומר מהרי"ץ כעת, מכל הלין תבין, דחויב קריאת ההפטרה, אינו תלוי דוקא אם קראו בס"ת. דהרי מעיקרא כי אתקון, נתקנה בלא קריאה בספר, דהא במקום קריאה בספר נתקנה. ועוד, דאין קריאת המפטיר בס"ת, רק מפני כבוד התורה. זה יורה, דאין לה קשר דוקא עם ס"ת.

דהיינו, כיון שעיקר התקנה היתה במקום ס"ת, א"כ יוצא כי אלו שני דברים נפרדים. ישנו ספר תורה, ובגלל שלא יכלו לקרוא בס"ת, קראו הפטרה. א"כ גם בזמנינו, שאנחנו קוראים גם את הפרשה וגם את ההפטרה, והס"ת אינו כשר, אז את ההפטרה אנחנו יכולים לקרוא

להיות יותר שכיח, דהיינו שיש להם זמן, אבל הם קראו בס"ת בלי ברכות. האם כאשר קראנו בס"ת בלי ברכות, יכולים לקרוא את ההפטרה עם הברכות? בעניין זה, מביא המשנ"ב בבה"ל את הפרי מגדים האומר שכן, והגרע"ק איגר האומר שלא, והוא נוטה לדעת הגרעק"א, שמסתבר כמותו שלא לברך על כך.

בספר כף החיים ושם ס"ק י"ז, ג"כ הביא בזה חילוקי דעות, והמסקנא שלו היא כרגיל, שמפני סב"ל לא לברך. וז"ל, ואם קראו בספר תורה פסול, כתב הב"י דקורין ההפטרה בברכה, והוא מביא את כנה"ג הכותב שדברי מרן הב"י הם עיקר, וכך הסכים המטה יהודה. אבל הוא מביא את תשובת חנוך הית יהודה, הכותב שלא לקרא את ההפטרה בברכות, ומביא את האמת ליעקב האומר חילוקים מתי כן ומתי לא, ואת החיד"א הכותב שאם נמצא ס"ת פסול ברביעי וכיוצא בו, ואין ס"ת אחר והשלימו הפרשה, יקראו ההפטרה בלי ברכות. הוא מכריע כמו הלקט הקמת. ומסקנת הכה"ח, שאמרינן סב"ל ולא לברך.

בתשובות של מהרי"ץ [חלק א' סימן י"ב], הוא נשאל לגבי השאלה הזאת, אבל צריך לברר מה היא המסקנא.

כתוב שם כך, שאלה. קהל שאין להם ס"ת כשר לקרות בו בשבת וי"ט רק בחומשין, אם יכולים לקרות להפטיר ההפטרה בברכה תחילה וסוף, כיון שלא קראו בתורה בספר כשר. לכאורה ישנה כאן מלה מיותרת, לקרות להפטיר ההפטרה, הלשון קצת צריך עיון.

ומהרי"ץ מתחיל מיד ומבאר, כפי שאמרו כאן מקודם, בואו ונראה למה תיקנו הפטרה בציבור?

וזה לשון מהרי"ץ, תשובה. קודם נבאר, מה טעם תיקנו ההפטרה בציבור. הרדא"ד [דהיינו רבי דוד אבודרהם] כתב, שפעם אחת גזרו שמד

בברכות. הדבר לא גרע, מזמן התקנה, שקראנו רק הפטרה. א"כ הציבור הזה, במצב שלהם שאינם יכולים לקרוא בס"ת כשר עם ברכות, אבל בכל אופן את ההפטרה הם כן יכולים לקרוא, כי זאת סיבת התקנה, וזהו כפי שהיה אז.

לא נאריך כעת בכל פרטי תשובת מהרי"ץ, רק בכמה נקודות עיקריות. בתשובה הזאת, ישנם הרבה דברים שאפר להתעמק בהם, ולברר אותם, אולם לא כעת הזמן לכך.

מהרי"ץ זיע"א כתב זאת מעצמו, מתוך הסברא, כי נראה לו שאין בעיא, והם יכולים לקרוא את ההפטרה בברכות. אח"כ מהרי"ץ מביא שמצא בספר גן המלך שכתב כמותו, ואח"כ הוא כותב שלכאורה ישנו בית יוסף הכותב ההיפך, ואח"כ הוא מסדר זאת. הב"י בסימן רפ"ד מביא את תשובת הרמב"ן, הכותב שאם לא קראו בס"ת אזי אסור, כי זה ניתקן רק אחרי ספר תורה. אבל הב"י אומר, לא, אין בעיא לקרוא את ההפטרה בלי ברכות. בלי ברכות, תמיד אפשר לקרוא. השאלה היא, האם מותר בברכות? אח"כ הוא מביא את תשובת הרשב"א הכותב שלא צריך להקפיד, ושאפשר לברך. ולבסוף מסכם הב"י, אם קראו בתורה, הדבר מותר, למרות שהס"ת פסול. אבל אם לא קראת בתורה בכלל, אי אפשר להפטיר בברכה. דהיינו, כאשר קראו בתורה, גם אם קראו בס"ת פסול, העיקר שקראו בתורה, הם יכולים לקרוא את ההפטרה עם ברכה.

אבל אם בכלל לא קראו את הפרשה, אז לא. לכאורה, זה מתנגש עם מהרי"ץ. לכן בא מהרי"ץ בסוף ומסביר, שהדבר אינו כך, ואנחנו יכולים להסתדר. אין הכי נמי, אם לא קראנו אין לברך על ההפטרה. אמנם לפי הסברא שמהרי"ץ אמר בהתחלה, לכאורה יוצא, שגם אם הציבור משום מה לא קראו בכלל את הפרשה, אלא מיד לאחר תפילת שחרית הם

רוצים לקרוא את ההפטרה, לכאורה כך זה היה בזמן התקנה, א"כ אפשר לקרוא ולברך. אבל כעת מהרי"ץ בא ואומר, את זאת אפשר להבין. סוף סוף עכשיו תיקנו לקרוא גם את הפרשה וגם את ההפטרה, א"כ כעת בתקנה שלנו אי אפשר לקרוא הפטרה בלי פרשה, לכן חייב שיהיה פרשה, אבל לכל הפחות שיהיה בס"ת פסול, ולא במקרה שלא קראו בכלל.

עד כאן, לכאורה הכל בסדר גמור. מהרי"ץ זיע"א מפלפל אח"כ, האם חומש הוא כמו ס"ת פסול. דהיינו, האם ישנו הבדל, כאשר לא קאנו ב"ת פסול, אלא בחומש, האם הדבר נחת דרגא? כלומר, אם אין לציבור ס"ת, אלא רק חומשים, וקראו את הפרשה מתוך החומש, אולי זה נחת דרגא? אומר מהרי"ץ, שאין הבדל ביניהם. ס"ת פסול וחומש, הוא מביא ראיות שהם אותו הדבר. לכן זה נקרא שהם קראו את הפרשה, וא"כ אפשר לקרוא את ההפטרה בברכות.

אבל אח"כ בא מהרי"ץ ואומר, שישנו מהר"ם חאגיז בספר לקט הקמת, החולק בדין זה על הבית יוסף. הוא טוען, כי רק אם קוראים בס"ת כשר, אפשר לברך. אבל אם קראו את הפרשה בס"ת פסול, אי אפשר לקרוא את ההפטרה עם ברכות. כך שיטת בעל לקט הקמת.

מהרי"ץ לא דן כעת, איך להסביר זאת, מה נעשה עם התקנה? כי לכאורה, מה נפשך. הרי מהרי"ץ טען מקודם, פרוזא קרא בחיל, כך היתה התקנה. חייבים כאן לומר, שבעצם זה נחת דרגא. דהיינו, נכון, כך היתה התקנה, אבל זאת אינה הוכחה. יכול להיות, שכאשר הדבר נשתנה, ואחרי שכבר תיקנו שההפטרה היא נלווית אל הפרשה, אזי אין לאמרה אלא אחריה. זאת כבר אינה הוכחה. אולי תיקנו זאת, רק כאשר אין ס"ת. אז הוא לא מתווכח עם מהר"ם חאגיז על הסברא שלו, האם כן או לא. כי הרי מהר"ם חאגיז, מתווכח עם הבית יוסף, וטוען שזאת טעות, והראיה שהביא הב"י

שערי יצחק – השיעור השבועי

את לקט הקמת, למה מהרי"ץ לא אומר ספק ברכות להקל, כפי מסקנת החיד"א והכף החיים? התשובה היא, כי מהרי"ץ מעצמו נראה לו שכן צריך לברך, אבל מפני ענוותנותו, בגלל שישנם פוסקים האומרים אחרת, הוא לא רוצה לפסוק במפורש נגדם, אינו רוצה לדחות אותם, לכן הוא אומר שהוא משאיר זאת למעיין. משמע שמהרי"ץ נשאר בדעתו הראשונה, שבעצם כן צריך לברך, אבל בפועל הוא לא עשה זאת, אלא אמר 'המעין יקריב אליו את אשר יבחר וכשר בעיניו'. ולמעשה, הוא לא כתב הכרעה ברורה, אלא השאיר זאת בספק.

כאשר מעיינים בספר תורת חכם ובספר שושנת המלך, אשר מביאים את מסקנות התשובות של מהרי"ץ, רואים שהם נחלקו בעניין זה. בעל תורת חכם כותב, שמסקנת מהרי"ץ היא לברך. ובעל שושנת המלך כותב, ב'סתם' לברך ויש אומרים' לא לברך. ישנן כאן שתי הבנות, איך לסכם את מסקנת מהרי"ץ.

בעל תורת חכם [אות ל"ה] כותב כך, קהל שאין להם ספר תורה כשר, וקראו ביום שבת בספר פסול או בחומש, יכולים אחר כך לומר ההפטרה בברכות, דהרי בימי השמד היו קוראים ההפטרה בלבד והיו גם כן מברכין עליה. אבל אם לא קראו בתורה כלל, לא בספר תורה פסול ולא בחומש, יכולים לומר ההפטרה אבל אין מברכין עליה. כן נראה מדבריו.

בדרך כלל, התורת חכם אינו מוסיף מלים כאלה, אלא כותב מה היא המסקנא. אבל בנ"ד, הוא הרגיש שהדבר אינו כ"כ 'חלק', לכן הוא אומר כי כך זה נראה, הוא לא בטוח שכך היא המסקנא.

ובעל שושנת המלך [אות י"ז] מביא בשם מהרי"ץ כך, קהל שאין להם ספר תורה כשר, וקראו ביום שבת קודש בספר פסול או בחומש,

מהכל בו אינה ראייה, כי הוא בכלל לו נתכווין לכך וכו'. בכל אופן, הדבר החשוב לנו כעת, היא המסקנא. ישנם כאן חילוקי דעות. ישנם כאלה האומרים שכן, וישנם כאלה האומרים שלא. לשיטת מהר"ם חאגיז בספרו לקט הקמת, דוקא אם קראו בס"ת כשר. והב"י והגן המלך, אומרים אחרת. וישנם עוד כמה פוסקים הדנים בכך.

ולבסוף בא מהרי"ץ ואומר, הנה קבצתי לך דעות הפוסקים ז"ל בזה, והמעין יקריב אליו את אשר יבחר וכשר בעיניו. במלים אחרות, משמע מדברי מהרי"ץ, שהוא חוזר בו. בהתחלה היה נראה לו, שצריך לברך. ובסוף הוא אומר, כי ישנם חילוקי דעות, ומשאיר זאת להחלטת המעיין. 'המעין יקריב אליו את אשר יבחר וכשר בעיניו'. אתה תחליט. אני אינני מחליט.

ובשלב הבא, מהרי"ץ פתאום מציין, ויעיין בספר פרח שושן [א"ח כלל ב' סי' ג'] שתמה על פירוש לקט הקמת בדברי הכל בו, דהכי קאמר זמברכין על הקריאה אפילו בלא ספר, דהיה לו לומר 'אפילו אינה כתובה על ספר'. ושם העתיק מ"ש בארחות חיים הלכות ס"ת שתי תשובות סותרות זו את זו. ולבסוף מסיק ליישב על פי מ"ש מר"ן הב"י לחלק בין היכא שקראו בס"ת פסול להיכא שלא קראו כלל יע"ש. בכך מסיים מהרי"ץ את תשובתו, ולא אומר על כך כלום. הוא כביכול מציין, תעיין בספר פרח שושן אשר דן בנושא הזה, ודוחה את מה שטען הלקט הקמת על הב"י. אבל מהרי"ץ לא כתב בסוף, מה היא המסקנא. האם הוא חוזר בו, או שאינו חוזר בו. בפשטות, מי שקורא את התשובה, נראה לו שמסקנת מהרי"ץ בסוף היא, שהעניין אינו מוכרע. דעביד כמר עביד, ודעביד כמר עביד.

צריכים לדעת, מדוע מהרי"ץ לא בא ואומר ספק ברכות להקל? הרי ישנו כלל גדול, שספק ברכות להקל? ישנם האומרים לברך, וישנם האומרים שלא לברך. לכאורה, כאשר ראה

יכולים אחר כך לומר ההפטרה בברכות. אבל אם לא קראו בתורה כלל, אין מפטירין בברכות. אבל בלא ברכות, רשאים. ויש אומרים, דאין מפטירין בברכות, אלא אם כן קראו בספר תורה כשר.

יש כאן 'סתם' ויש אומרים, וזהו כפי הכללים בספר שלחן ערוך, שחוששים לכתחילה לדעת ה'יש'. העיקר הוא, כן לברך. אבל יש אומרים, שלא לברך.

לפי עניות דעתי, ישנו כאן דבר שלישי. דהיינו, זה לא 'סתם' ויש, אלא 'יש' ויש'. כלומר, מהרי"ץ זיע"א לא רצה להכריע בעניין זה. הוא חזר בו. הסיבה שהתורת חכם ושושנת המלך הבינו כי נטיית מהרי"ץ היא כן לברך, היא מפני שבסופו של דבר מהרי"ץ ציין לדברי הפרח ששון, אשר דוחה את בעל לקט הקמח. הבעיא היתה, שהלקט הקמח בא וחולק על מרן הב"י, ואח"כ מהרי"ץ מביא את פרח שושן האומר אחרת.

לפי שיטתם, אכן צריכים להבין, מדוע מהרי"ץ בסופו של דבר לא אמר, אם כן אני חוזר למה שאמרתי מקודם, שצריך לברך?

אבל צריכים לדעת כלל חשוב. אחרי כן, בסימן ט"ל, מהרי"ץ אומר כלל [בשם ספר גינת ורדים]. וז"ל, זכורני שהריב"ל מזהיר, שלא ללמוד מדברי הפוסק למעבד עובדא, רק בנדון שעוצם השאלה תסוב עליו, ולא במה שיבא בדבריו באגב. שכיון שאינו מצטרך לעוצם השאלה, אינו יורד לעומק הדין.

לא לחנם, כאשר מהרי"ץ הביא את הפרח שושן, הוא הביא אותו בתורת ציון, 'תעיין שם', ולא כתב שכעת הוא חוזר בו. והסיבה היא, כי מי שיעיין בספר פרח שושן, יראה שלא זה הוא הנושא שלו. בדקתי זאת בפנים. השאלה שלו, היא בנושא אחר, לגבי מה הדין אם נמצאה טעות בעליית שביעי לאחר שקראו שלושה

פסוקים, והוא אומר שבזה לא צריך להוציא ס"ת אחר. אנחנו פוסקים, שכאשר נמצאה טעות בס"ת, אפילו בפסוק האחרון, ואפילו בעליית מפטיר, צריך להוציא ס"ת אחר. אפילו אם נשאר לקרוא רק פסוק אחד. הכנסת הגדולה ועוד הרבה פוסקים ספרדים דנו בנושא הזה, וישנם כאלה האומרים כי כיון שכבר יצאנו יד"ח הקריאה, קראנו כבר שלושה פסוקים, לא צריך להוציא ס"ת אחר. זהו הנושא שלו, על כך הוא מאריך, ותוך כדי הדברים הוא נכנס לנושא הזה, ובמסקנת דבריו הוא לא חוזר לעניין זה, אלא לשאלה. הוא דן עם הלקט הקמח, לקראת סוף דבריו, ודוחה אותו, אבל במסקנא הוא לא חזר לומר מה היא מסקנתו בעניין זה. לפי התפישה של מהרי"ץ, אין כאן פרח שושן החולק על לקט הקמח. כפי שהוא בעצמו כתב, 'שלא ללמוד מדברי הפוסק למעבד עובדא, רק בנדון שעוצם השאלה תסוב עליו, ולא במה שיבא בדבריו באגב'. אבל אם הדבר בא 'בדרך אגב', לא זאת היא המסקנא.

במלים אחרות, הפרח שושן, זה לא דבר הקובע. נשאר שיש לנו כאן צדדים, י"א שכן וי"א שלא, ומהרי"ץ א"כ נשאר בספק. במלים אחרות, מהרי"ץ השאיר לנו להכריע בשאלה הזאת.

לכאורה אפשר להביא הוכחה לדברי התורת חכם, שהוא צודק, כי מהרי"ץ בעץ חיים [שם] כותב במפורש לברך. מי שיעיין בעץ חיים, פיסקא לפני מה שקראנו מקודם, כותב מהרי"ץ במפורש כך, אם לא קראו בתורה בספר, כגון שנמצא פיסול בספר תורה, או שאין להם ספר תורה כלל, אפילו הכי כיון שהם עשרה יכולין לקרות ההפטרה בברכות, כיון שקראו הפרשה בחומש, שאין קריאת ההפטרה תלויה בקריאת הספר. וכן כתבתי בתשובה ח"א י"ג. וכן כתב בספר גן המלך ז"ל.

מהרי"ץ כותב במפורש, 'וכן כתבתי בתשובה', לברך. אבל מי שמבין יודע, כי מהרי"ץ כתב

שערי יצחק – השיעור השבועי

תיקן את קריאת התורה, ובא עזרא ותיקן את קריאת ההפטרה. נו, אז זה לא בגלל השמד. עזרא תיקן לקרוא את ההפטרה, כך לפי מה שכותב רבינו תם בספר הישר.

הארכת על כך בס"ד בשו"ת עולת יצחק חלק ב' [סימן ק"ד], שיש בראשונים טעמים אחרים, וממילא ישנן נפק"מ לגבי הרבה דברים. גם רש"י בספר הפרדס, וכן בספר שבלי הלקט, כותב שהסיבה היא כי בעצם היתה הנהגה או תקנה בדורות הראשונים, שכל יום לומדים לאחר התפילה. קוראים בנביאים, ומשניות ותלמוד. אפילו בימות החול. אבל כיון שרבתה העניות, לא יכלו להמשיך בכך, אז לכל הפחות הדבר נשאר ביום שבת.

לפי דבריהם, הדבר אינו קשור בכלל לשמד. שום שמד לא היה. תיקנו זאת, לא בגלל השמד. תיקנו את זה, בגלל שהיתה תקנה של לימוד תורה, ותיקנו לקרוא בנביא.

כתבתי שם כך, מצינו בספר הפרדס לרש"י [דף ש"ה] ובשבלי הלקט [סימן מ"ד], שטעם הדבר, מפני שבזמן הראשונים היו שוהין בביהכ"נ אחר התפילה לקרות בתורה ובנביאים [משמע דבכתובים לא]. ועיין הטעם לקמן ד"ה ומה שכתב [ובמשנה ובשמועות]. וכיון שרבתה העניות והוצרכו למעשי ידיהם, לא יכלו לעסוק בתורה כל כך, הניחו התורה במקומה ולא עקרו מלקרות את שמע, אבל עקרו מלקרות בנביאים. ואעפ"כ הניחו לקרות בנביא שני פסוקים, ובא לציון וגו' ואני זאת בריתי וגו' [זה מבואר גם כן בתשו' הגאונים שערי תשובה סימן נ"ה]. אבל בשבת ויו"ט שיש פנאי כי העם בטלים בהן ממלאכה, החזירו עטרה לישנה לקרות בנביא מעין היום. ולפיכך אין אומרים בשבת ויו"ט שחרית ובא לציון, מפני שכבר הפטרנו בנביא. מיהו כדי שלא ישתכח בימות החול, תיקנו לאמרו במנחה עש"ב. מי שיעיין שם בשו"ת עולת יצחק [שם ד"ה טעם], יראה שישנה אריכות בעניין זה.

זאת רק בהוה אמינא. אבל בתשובה, במשך הזמן הוא הוסיף, וחזר בו. ומי שיעיין בכתב יד קדשו, יראה גם שהשורות האחרונות נוספו אחר כך. בעצם הוא היה צריך לתקן את מה שכתוב בעץ חיים, כי בתשובה בסופו של דבר הוא כן חזר בו. הרי הוא הביא שם רק את גן המלך, אפילו את הבית יוסף הוא לא הביא. ממילא מובן, כי מה שכתוב בע"ח, לברך, זאת התחלת התשובה. במשך הזמן, מהרי"ץ הוסיף לדון בנושא הזה, ראה אח"כ שהלקט הקמח אומר אחרת, אז הוא כבר אמר, קיבצתי לך את דעות הפוסקים, והמעייין יבחר. א"כ נשאר לנו, שמהרי"ץ לא מכריע. ואם מהרי"ץ אינו מכריע, אזי כבר יש לנו רשות לדון בעניין זה, למרות שאולי הוא לא חזר בו, אבל מצד שני הוא לא פסק זאת בסכינא חריפא.

שאלה מהקהל: למה מהרי"ץ לא אומר סב"ל? תשובת מרן שליט"א: כיון שסב"ל אומר מי שלא יודע. מי שהוא בחוץ. י"א כך וי"א אחרת, מה אתה אומר? לא יודע. אין לי נטייה או הוכחה לשום דעה. אבל אם לפוסק נראה שישנה הוכחה לצד אחד, הוא יכול לפסוק לברך. מהרי"ץ לא אמר סב"ל, כיון שהיה נראה לו שאכן צריך לברך. סב"ל אומר, מי שבחוץ, מי שהתבלבל. אין לו הכרעה, אינו יודע, אין לו הוכחה לשום צד. אבל בנ"ד, היה נראה לו כי אכן ישנה הוכחה לצד שלו.

הנקודה היא כדלקמן. אם בסיס הפסק לברך, הוא בגלל שכך התקנה היתה בזמן השמד, לכאורה זאת הוכחה גדולה. כי בזמן השמד, קראו הפטרה בלי ס"ת. אבל מובא בראשונים, משום מה דבר זה איננו מפורסם, בהרבה ראשונים מובא, שבכלל לא זאת היא הסיבה לתקנה. בספר המכריע, לרבינו ישעיה דיטרני, הביא בשם רבינו תם, שקריאת ההפטרה זאת תקנה של עזרא הסופר, הוא זה שתיקן לקרוא את ההפטרה. הגמרא אומרת במסכת סנהדרין [דף כ"א ע"ב], ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו לישראל אילמלא קדמו משה. משה רבינו

הרי עזרא היה, בתחילת בית שני. והגזירה של אנטיוכוס והיוונים, היתה באמצע בית שני. א"כ בודאי שתקנת עזרא אינה קשורה לשמד.

לפי הטעמים האלה, יוצא שנפל כל היסוד של ההוכחה. מהרי"ץ לשיטתו, בחלק ג' סימן י'. יוצא שוב הפעם, שמהרי"ץ תפש כי הטעם הוא, מפני השמד. והאמת היא, שזאת היא הסיבה הכתובה בהרבה פוסקים. הדבר אינו פלא. הרבה אחרונים, כגון המג"א ועוד, כולם לא ראו את הראשונים הללו, והדבר אינו מפורסם. בדרך כלל, הפוסקים כתבו שזהו הטעם. כביכול זהו הטעם האחד והיחיד. ממילא יצא לו גם לצד השני, דהיינו לחומרא. בנ"ד זה יצא לקולא, שאפשר לקרוא את ההפטרה עם הברכות, אבל שם מהרי"ץ דן, מה קורה אם באמצע קריאת התורה, אין מניין אנשים. דהיינו, התחילו את הפרשה בעשרה, ובאמצע אין עשרה. מה יהיה עם ההפטרה? לגבי קריאת התורה, ממשיכים עם הברכות, כפי שלגבי חזרת הש"צ, אם התחילו בעשרה ובאמצע מישהו יצא ונשארו רק תשעה בביהכ"נ, אפשר להמשיך. כיון שהתחלנו את הברכות בעשרה, אפילו שכעת אין עשרה, אפשר להמשיך עד הסוף. חוץ מנשיאת כפים, שאי אפשר. נשיאת כפים, זה לא חלק מן התפילה. תיקנו זאת בתוך התפילה, לפני ברכת שים שלום, אבל זה לא חלק מן התפילה. ולפי שיטת הרמב"ם ומרן, גם את הקדיש שאח"כ, אפילו שהוא בעצם חוזר על התפילה, אבל לפי שיטתם מה שהתחלת תסיים, אז תגמור את הברכות, או את קריאת ס"ת, אפילו אם במברך 'שני' אין עשרה, אתה יכול לגמור עד שביעי בברכות. אבל מה קורה לגבי ההפטרה? בא מהרי"ץ ואומר, שההפטרה אינה קשורה לס"ת, ההפטרה אינה חלק מקריאת התורה, הפטרה זה דבר חדש ונפרד, את זה אי אפשר לברך בברכות. כך לפי שיטתו. דהיינו, מהרי"ץ תפש שזהו הטעם. כמו שיש תקנה של קריאת התורה והפטרה, יש מקום לדון. האמת היא כי יכול להיות שלמעשה לדינא, שם יכול להיות סיבות

הבאתי בהמשך דבר נוסף, מצאתי דברים מתאימים ומקבילים לזה, בפירושו של מה"ר זכריה הרופא על הרמב"ם בכת"י נפרק י"א מהלי תפילה וז"ל, למה קוראים בנביאים בשבת, כדי שלא נכחיש את הנביאים, אשר דבריהם עליהם השלום אמת. והרמז לזה, אָמרו, נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך וגו'. הקב"ה אומר למשה רבינו, אני אקים נביא כמוך. הרי השומרונים, הכותים, הם מכחישים את הנביאים, ומאמינים רק בחמשת חומשי תורה. הקראים הם משהו אחר, הם מאמינים בתנ"ך, רק לא מאמינים בתורה שבעל פה. אבל השומרונים, גם בנביאים הם לא מאמינים.

הבאתי שם בס"ד כי כך רואים גם במאמר במדרש תנחומא [ריש פרשת ראה], פושעי ישראל אומרים, שהנביאים והכתובים אינם תורה, ואינם מאמינים בהם. בכדי להוציא מליבם של רשעים האלה, תיקנו לקרוא בנביאים. ולכן מובן, מדוע קבעו לומר בנוסח הברכה, 'אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת', ו'בנביאי האמת והצדק', בכדי לחזק את האמונה בקרב עם ישראל, בקרב כלל הציבור, שיידעו שלא רק התורה היא אמת. למרות שהנביאים הם לא כמו התורה, זה לא כמו שהקב"ה נתן למשה רבינו את התורה, כתב את התורה ע"י משה רבינו, לגבי הנביאים זה נכתב בנבואה, זאת דרגא פחות, אבל גם זה אמת, וגם זה מאת הקב"ה. א"כ, בכדי שהאנשים יידעו שגם הנביאים חשובים, וההוכחה היא בכך שתמיד קוראים בנביא מעין הפרשה, אתה רואה כי מה שקראנו בפרשה כתוב גם בהפטרה, א"כ הדבר מחזק את האמונה, כי רואים שבעצם הדברים הם משתווים ומקבילים, זה מתאים האחד עם השני, לכן בחרו שהנביא יהיה מעין הפרשה, זאת היא הסיבה לפי זה.

א"כ יוצא, כי יש לנו כאן סיבה אחרת בכלל, למה קוראים בהפטרה. הדבר אינו קשור בכלל לשמד. הרי זמן עזרא, הוא הרבה לפני היוונים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

ההפטרה היא, מפני שהיה שמד. ולדעת ר"ת, זאת תקנת עזרא. ורש"י אומר, שזה בגלל שבשבת וביו"ט האנשים יותר פנויים, יש זמן יותר, לכן תיקנו לימוד תורה ברבים, ותיקנו לקרוא בנביאים. ורבינו זכריה הרופא אומר, שזה בכדי לחזק, שנדע שדברי הנביאים הם אמת. א"כ לכאורה לפי דבריהם, מה שאומר האבודרהם, זאת אינה סיבת התקנה בכלל.

לפי"ז יוצא נפק"מ, לגבי הנושא שלנו. כל הבסיס של מהרי"ץ הוא, שהיתה הפטרה בלי הפרשה. אבל לפי דבריהם, אין דבר כזה, אין הפטרה בלי פרשה. והאמת היא, כי יש גם נפק"מ לגבי דברים אחרים. לדוגמא, לפי דברי האבודרהם, חייב להיות שההפטרה תהיה כ"א פסוקים. אבל לפי דבריהם, לא חייב שיהיו עשרה פסוקים. והאמת היא שישנו ירושלמי כזה, וגם כתבתי כך שם להלכה למסקנא, מה הדין בדיעבד אם קראו הפטרה של ו' פסוקים, לפי אבודרהם אין הכי נמי לא יצאת יד"ח, כיון שזה לא התקנה, אבל ישנם מקורות בראשונים ובירושלמי, שמספיק ו' פסוקים. לכאורה, זה הולך לפי השיטה הזאת. לפי הטעמים, זה מוליד כמה וכמה נפק"מ.

אבל, מסתבר כדלקמן. ראשית, לגבי מה שכתוב בספר המכריע, לרבי ישעיה דטרני, שזאת תקנת עזרא, לכאורה הדבר אינו יכול להיות. והסיבה היא, מפני שהגמ' במס' בבא קמא ודף פ"ב ע"א אומרת, עשר תקנות תיקן עזרא. למה לא כתוב גם הפטרה? זאת שאלה גדולה. על כרחך, שישנה כאן טעות. והאמת היא, שבספר הישר הוא לא כתב שזאת תקנת עזרא, אלא שזאת תקנת חכמים. לא עזרא, אלא תקנת חכמים. עזרא יכול להיחשב 'חכמים', אבל ישנו הבדל. כאשר אתה אומר 'תקנת חכמים', יכול להיות שזה כבר בדורות שהיו אחרי גזירת היוונים, דהיינו זמן החשמונאים. זה כבר יכול להיות בדורות שאחרי כן.

אחרות. לפי שיטת הרמב"ם שאמרנו מקודם, מה שהחלת תגמור, אז ההפטרה אינה נקראת גמר הס"ת. אבל לשיטת הרמ"א לדוגמא, כדעת תרומת הדשן, כי מה שקשור למקודם, כגון קדיש תתקבל, זה נקרא חטיבה אחת, אפילו שזה לא ממש. א"כ לפי שיטתם, גם נדון דידן אותו הדבר. אני רק מדבר על הפרט הזה, שמהרי"ץ בא מצד שזה ניתקן במקום קריאת ס"ת, בשעת השמד. מן הבחינה הזאת, זאת אינה הוכחה.

מהרי"ץ שם בחלק ג' סימן י' תפס את הטעם הזה, וממילא לפי זה בודאי שלא שייך לקרוא את ההפטרה עם ברכות. אבל אם נלך לפי שיקולים אחרים, אם יש לנו כאן שיטות אחרות, שהסיבה של ההפטרה היא בעצם בגלל שהיתה תקנה לקרוא בנביאים, או בגלל שרצו לחזק את האמונה שהנביאים והכתובים הם גם אמת כפי שהתורה אמת, א"כ יוצא שאף פעם לא היתה הפטרה ללא קריאת התורה. תמיד היה, קריאת התורה, ואח"כ הפטרה. לא היה זמן שמד, שהיתה הפטרה ללא קריאת התורה. דהיינו, לפי שיטת רבינו תם, ורש"י בספר הפרדס, ורבי זכריה הרופא, מה שאומר האבודרהם שהיה שמד ולכן לא קראו בס"ת ובמקום זה קראו את הנביאים, אין לכך שום הוכחה. לכאורה, לפי זה נגיע למסקנא, לקרוא את ההפטרה בלי ברכות.

אבל מצד שני, עלה בדעתי שהדבר אינו כ"כ פשוט. הרי ישנן כאן שלש דעות. וכי כל המפרשים הללו, יכחישו ח"ו את האבודרהם, האומר היתה גזירת שמד? וכי הוא המציא סיפור, שהיה שמד, ואח"כ ביטלו אותו?

מסתבר, שאפשר בעצם לתאם את שלושת השיטות הללו. דהיינו, גם הם יודו שאכן היה שמד. הטעמים שהם כתבו, באו להסביר מדוע בכל זאת השאירו את התקנה? אולי אומר זאת במלים אחרות, בכדי שהדבר יהיה יותר מובן. שיטת האבודרהם היא, כי הסיבה שתיקנו את

גזירתם. כי זהו כל עיקר כחם, להוציא דבר הלכה זו.

יוצא שבעצם הקב"ה גילגל את העניינים האלה, בכדי שבסופו של דבר תהיה התקנה של קריאת ההפטרה. ממילא, אל תגיד לי, בעת אין גזירה. כי אדרבה, זהו מה שהקב"ה רצה, שיקראו את ההפטרה. ומכאן והלאה שימשיכו את התקנה הזאת, והגויים האלה יכולים ללכת לאבדון. הם כבר עשו את התפקיד שלהם. כל עיקר המטרה היתה, בכדי שיקראו הפטרה. אחרי זה ממילא כבר הם מיותרים.

שאלה מהקהל: את הדרך הזאת אפשר להסביר גם הפוך. אפשר להגיד לפי השיטות האחרות, לא לפי האבודרהם, שלכתחילה ניתקנה התקנה לקרוא בתורה ביחד עם ההפטרה, ואז היתה גזירת שמד שלא יקראו בתורה, והוא נותן את הטעם מדוע לאחר שנתבטלה הגזירה לא ביטלו את ההפטרה, למרות שכבר אין גזירה שלא לקרוא בתורה.

תשובת מרן שליט"א: לא. אם זה היה כך, ואח"כ היתה גזירת שמד, לא היתה כלל שאלה מדוע המשיכו את התקנה. לפי דבריו, עכשיו זאת הפעם הראשונה שהדבר נתחדש, כיון שהיתה גזירת שמד. אז תיקנו לקרוא את ההפטרה. אנחנו מתחילים הפוך. לפי דבריו, זאת הפעם הראשונה. לפני כן, לא היתה קריאת הפטרה.

לכן אני אומר, שכולם מסכימים. הדבר התחיל, בגזירת שמד. השאלה היא, לאחר שנתבטלה הגזירה, למה שאני אמשך? הרי עכשיו אין גזירת שמד?

המשך שאלה מהקהל: אבל גם אפשר להגיד לפי דבריהם, לפי הלשון שלהם, שזאת היתה הפעם הראשונה. זהו חידוש לבוא ולהגיד, שהם מתאימים לאבודרהם.

במלים אחרות, ברצוני לומר כך. לא מוכרח שישנה כאן מחלוקת, ושהם חולקים על האבודרהם. כולם מסכימים לכך. אבודרהם לא ימציא סיפור. אם האבודרהם אומר שהיתה גזירת שמד, למה לבוא ולהגיד שהם חולקים עליו, שזה לא נכון. וכי יכולים לבוא להכחיש סיפור כזה? אדרבה, אם הם אומרים טעמים אחרים, אז הם לא יודעים, חסרה להם קבלה, אין להם את המסורת הזאת, א"כ הם צריכים להודות לאבודרהם. עדיף להסביר שאין מחלוקת, כולם מודים שהיתה גזירת שמד, השאלה היא לאחרי גזירת השמד, למה המשיכו את התקנה, הרי כבר נתבטלה הגזירה, כבר לא צריך לקרוא הפטרה? את זה הם באים להסביר, את סיבת התקנה שאחרי כן, למה למרות שכבר הגזירה נתבטלה, החכמים המשיכו בכך בכל זאת? על כך הם באים ואומרים, שזה בשביל ללמוד, או בכדי לחזק את האמונה בדברי הנביאים.

צריכים לדעת דבר הפלא ופלא, שכותב בעל צדקת הצדיק [אות קע"ח], דבר מעניין מאד, כל התנשאות, הוא על ידי התורה. כמו שנאמר, בי מלכים ימלוכו. אפילו מלכי אומות העולם, יש בהם חידושין דאורייתא, בסוד הגלות.

ובהמשך הוא כותב, כעניין הפטרה, שנתקן ע"י גזירה שלא לקרות בתורה. הוא אומר, שחז"ל התבוננו והתעמקו בכך, מדוע הקב"ה הביא עלינו כזאת גזירה? בגלל זה יצא שקראנו הפטרה? אה, כנראה שלא מספיק לומדים, א"כ צריכים לעשות כאן משהו, צריך לתקן גם הפטרה. וז"ל, הבינו רז"ל, שרצון ה' יתברך אדרבה דקורין רק מעט, דהיינו לא מספיק קריאת ספר תורה, זה מעט מדאי, ודצריך להוסיף עוד קריאת מפטיר בנביאים. דהיינו, הקב"ה הביא את הגזירה לעולם ע"י הגויים האלה, בכדי לעשות את התקנה הזאת.

ונמצא, הם הביאו חידוש תורה זה לעולם. ואחר שנתחדשה הלכה זו, פקע כחם ונתבטלה

שערי יצחק – השיעור השבועי

אבל ישנה נקודה, שברצוני להדגיש. ישנם כאלה החושבים, כי בגלל שבעל שתילי זיתים מביא את הבית יוסף הכותב שאפילו שהס"ת פסול אפשר לברך, אם כך השתילי זיתים פסק, זאת 'הלכה למשה מסיני', וזהו, אפשר לברך. נראה לי, שזאת קצת קנאות יתירה. דהיינו, השת"ז ראה רק את הב"י, הוא לא ראה את לקט הקמח, ולא את כל האחרונים. ישנם הרבה ספרים, מזמן השת"ז ועד זמנינו, שהוא לא ראה אותם. האם בגלל שבעל שת"ז ראה רק את הב"י, ולא ראה פוסקים אחרים, צריך לפסוק כמו הב"י? אין דבר כזה. אם בעל שת"ז בעצמו היה רואה שישנם פוסקים אחרים, גם הוא מסתמא היה אומר סב"ל. והראיה, ממנהרי"ץ זיע"א. הרי מהרי"ץ אמר בהתחלה, לברך. כך הוא פסק בעץ חיים. אבל לאחר שראה פוסקים אחרים, אמר 'המעייין יבחר'. הוא לא להחליט. ממנהרי"ץ אפשר ללמוד לבעל שת"ז.

למסקנא, רק אם יש ס"ת כשר, אם בירכו על ס"ת כשר את כל הברכות, אזי אפשר לברך על ההפטרה. ואם היתה טעות בעליית מפטיר, כפי שאמרנו מקודם, אנחנו פוסקים שאם נמצאת טעות בס"ת, אפילו אם זה בעליית שביעי בפסוק האחרון, מוציאים ס"ת אחר. אבל אם לא בירך העולה שביעי את הברכה האחרונה על ס"ת, לדוגמא אם אין ס"ת אחר, אזי אין הכי נמי, שלא יקראו את ההפטרה. אבל אם העולה שביעי קרא עם הברכות, ברכה ראשונה ואחרונה, ובעליית מפטיר מצאנו טעות, ואין ס"ת אחר להחליף, כאן מסתבר שאכן יהיה אפשר לקרוא עם הברכות. כיון שהמפטיר, הוא רק מפני כבוד התורה.

שאלה מהקהל: שביעי כיון שקרא את המפטיר, הוא עצמו יכול להמשיך ולקרוא את ההפטרה.

תשובת מרן שליט"א: נכון, אם לא הספיק העולה לקרוא מפטיר, היינו אומרים לעולה שביעי שהוא יפטיר. הרי הכלל הוא, קיימא לך,

תשובת מרן שליט"א: נכון, אבל זה מאד מסתבר. אני רוצה לעשות שלום בין כולם. אם אנחנו נגיד, שהם חולקים על האבודרהם, אז יוצא שכביכול הם טוענים שהסיפור שאומר האבודרהם אינו נכון, שזאת המצאה. אבל לא יכול להיות דבר כזה. זאת מחלוקת במציאות.

אולי אסביר זאת במלים אחרות. אם האבודרהם אמר כזה דבר, מי שבא ואומר דבר אחר, הוא אומר זאת מחוסר ידיעה. אם האבודרהם אומר לך שזאת הסיבה, הרי הוא לא המציא את זה, היה לו מקור לכך. ואם בא מישהו והסביר, אז כנראה בגלל שהוא ידע זאת, הוא בא ופירש דברים שהם לא נכונים. זאת היא הסיבה. אינך יכול לבוא ולהגיד לי סברות אחרות. אז אם זה היה מלפני כן, אזי האבודרהם אינו צודק. לכן אני בא ואומר ההיפך, האבודרהם צודק. כולם צודקים. האבודרהם אמת ויציב, מקובל על כולם. ומה שבאים האחרים ומסבירים, זהו בכדי להסביר למה לאחר שכבר עבר הדור הזה, לכאורה התקנה הזאת כבר היתה צריכה להתבטל. זאת היתה תקנה, לפי הדור ההוא. עכשיו לא צריך. לכן הם באים ומסבירים, למה חכמים החליטו להמשיך את התקנה הזאת, למרות שהסיבה כבר לא קיימת. ובכך כולם מסתדרים. וממילא חזרנו לכך, שבעצם מהרי"ץ צודק, כי זאת היתה סיבת התקנה. נשאר שהדבר הזה אינו ברור. אני אומר פירוש, אפשרות, אבל זה לא מוכרח להיות כך. בסופו של דבר אני אומר, שאכן צריך לומר כאן סב"ל. דהיינו, הדבר אמנם יכול להיות, אפשר להגיד מהלך כזה, אבל אין לכך הוכחה. אני עושה שלום בין כולם, בכדי לתרץ את כל השיטות, אבל כלל גדול בדינו, ספק ברכות להקל.

כתבתי על כך בס"ד תשובה מיוחדת באריכות, בתוספת עניינים רבים שלא הזכרתים כעת, ובין השאר העליתי כך, שסוף סוף זה רק תירוץ, ומכלל ספק לא יצאנו, כי אולי הם כן חולקים.

שהמפטיר עולה ממניין שבעה. אין הכי נמי. השביעי היה יכול לקרוא את ההפטרה. אבל המדובר הוא, שכאשר עלה המפטיר, אז מצאנו את הטעות. הוא בירך ברכה ראשונה, והתחיל לקרוא, ואז מצאנו את הטעות, אז הוא גומר בלי ברכה אחרונה, אבל את ההפטרה הוא אכן יכול לומר עם הברכות. כיון שקריאת ס"ת היתה, כפי התקנה. ולפי שיטת הרמב"ם, שסומכים עליה בדיעבד.

הכרעת מרן שליט"א לגבי קריאת השם אבישג לבת.

בספרי נפלאות מתורתך והפטרת נשא, דף קע"א, הבאתי בס"ד מעשה באדם אחד, שלא התקיימו הילדים שלו. דהיינו, בעוה"ר הילדים נפטרו. והוא שאל אחד מגדולי התורה, אמר לו, תראה, תקרא שם מפרשת השבוע. נולדה לו בת, בפרשת נשא. חיפש בפרשת השבוע, ולא מצא. אמר לו, אז יש בהפטרה, את השם צללפונית. וכך היה. הרי לגבי אמו של שמשון, הגמ' אומרת [במס' בבא בתרא דף צ"א], ששמה היה צללפונית. מי שיעיין שם יראה, כי גם ישנה סגולה בשם הזה. יש בזה דבר טוב, מפני רוח רעה. כנראה זה משהו שפגע בהם. הבאתי זאת מתוך הספר טובך יביעו [פרשת נשא], ואח"כ ראיתי זאת ביתר הרחבה בספר אוצר אפרים [שטיין], הוא מביא גם את העניין הזה ומרחיב בו.

מדוע אני מזכיר זאת? רבים שאלו אותי בעבר, לגבי השם אבישג. האם לתת לתינוקת שנולדה, את השם של אבישג השונמית? תמיד אמרתי, שזה מצויין. אבישג השונמית, זה טוב. אבל כעת, בזמן האחרון, חזרתי בי. אני פשוט לא רוצה לקחת אחריות על כך. והסיבה היא, כי הדבר אינו כל כך 'חלק'. נתברר שהרבה מדרשים ומפרשים שאינם מוכרים, שלא ידעו אותם, כתוב בהם שהיא היתה אילונית. ראיתי זאת בשלשה ספרים. כולם מחכמי תימן נע"ג. דברים כאלה, לא ממציאים. הדבר היה במדרשים שלפניהם.

למשל, רבינו זכריה הרופא, כותב בהפטרות חיי שרה, לגבי אבישג השונמית שהביאה אל המלך, בזה הלשון, לא ראתה דם מימיה, שהיתה אילונית. כתוב בגמ' מסכת כתובות ודף ל"ה ע"ב, ודף קי"ט ע"א, ונדה דף מ"ז ע"ב, כי השם אילונית, מלשון איל, 'דוכרניתא', שאינה יולדת. ישנם סימנים של אילונית, כמובא במסכת יבמות, ושאינה יכולה ללדת. לכן כתוב, שביקשו בכל גבול ישראל. וכי למה היה צריך כ"כ לחפש? אלא, כי רצו מישהי מתאימה מכל הבחינות, גם אחת כזאת שהיא אילונית.

גם בהמשך הוא כותב זאת, 'ותבוא החדרה', למה אל החדרה? מלמד שהיתה אבישג אומרת לדוד, אתה זקן, כבר תשש כחך, לפיכך לא קרבת אלי. א"ל לאו, אלא מפני האיסור, שאת אילונית וכו'. גם מדרש הביאור כותב דברים כאלה, ועוד מוסיף עליהם. וכן ברבינו אברהם בן שלמה.

שלשה מחכמי תימן הקדמונים, מביאים שהיא היתה אילונית. אם היא היתה אילונית, אז כבר אינני רוצה לקת אחריות, אינני רוצה שח"ו יהיו בעיות של פוריות, או מי יודע. מצד שני, שאלתי קצת, ואמרו לי שמכירים מישהי בשם אבישג שיש לה ילדים. א"כ אינני יודע. אני מסופק.

הערה מהקהל: אני מכיר אחת שיש לה ילדים, ואחת שאין לה ילדים. תשובת מרן שליט"א: טוב. לגבי צללפונית, היא גם היתה עקרה, אבל היה לה בסוף. אבל לגבי אבישג, אינני יודע האם בסוף היו לה ילדים. האם היה לה נס. כתוב בפרקי רבי אליעזר [פרק ל"ג], לגבי אחותה. כי מה שכתוב לגבי השונמית, וַיְהִי הַיּוֹם וַיַּעֲבֹר אֱלִישֶׁע אֶל שׁוֹנִים וְשָׁם אִשָּׁה גְדוֹלָה וַתִּחַזַּק בּוֹ לְאַכֵּל לֶחֶם וּגְוִי וּמְלָכִים בִּדְ, ח"ו, זאת היתה אחותה של אבישג. גם לה לא היו ילדים. מי יודע? אולי גם היא היתה אילונית? אבל אלישע בירך אותה, ובסוף היה לה את חבקוק, כפי שאמר לה

שערי יצחק – השיעור השבועי

תשובת מרן שליט"א: אולי זה טוב. אבל בכל הדורות שעברו נתנו שמות, אפילו שאין להם מקור. רצוי לתת שמות ע"ש צדקניות, אבל אי אפשר לחייב.

שאלה מהקהל: השם עד כדי כך יכול להשפיע, שיעשה את האשה עקרה?

תשובת מרן שליט"א: בודאי. אתן לך דוגמא. למשל, ישנה בעיני עם השם רחל. לא כולם מסכימים לכך, ישנם האומרים שאין בכך בעיני, אבל לפי המציאות אומרים כי הרבה שקראו להן בשם רחל, יש להן בעיות, יש להן הרבה קשיים. כגון כפי שנאמר, וַתֵּלֶד רָחֵל וַתִּקַּשׁ בְּלִדְתָהּ וּבְרָאשִׁית לְהָא, ט"ז. רבים מייעצים, או להחליף את השם, לקרוא לה אפרת במקום רחל, או להוסיף עוד שם. לעקור שם, זהו דבר קשה. מי שיש לו שם, גם בן וגם בת, כאשר מחליפים שם, זה כמו לקחת שתיל ולהעביר אותו למקום אחר. זהו דבר מסוכן. אבל להוסיף שם, ויש כאלה האומרים לעשות את השם החדש שיהיה השם הראשון, הדבר אינו מחוייב, זה יכול להיות גם שם שני, אבל העיקר שיש לפחות עוד שם, אז זה מחזק. אבל לבטל את השם הראשון, לא כדאי, אלא להוסיף.

שאלה מהקהל: היה בתימן את השם רועי?

תשובת מרן שליט"א: לא. היה, י"י רעי לא אֶחָסֵר וְתִהְיֶה כִּג, א'...

שאלה מהקהל: רועי זה שם בסדר?

תשובת מרן שליט"א: מה המשמעות של השם רועי? ע"ש הקב"ה? תראה, לגבי כל השמות, אם זה לא שמות של רשעים, לא צריך להיות בעיני. אבל לא לתת שמות, של אנשים שהמזל שלהם הוא קשה. אלא אם כן, הם לא נתכוונו למשל לתת ע"ש רחל אמנו, אלא ע"ש רחל אחרת. עדיף אפרת. אבל לפי המציאות,

אלישע, כָּעֵת תִּיָּה אֲתִי [אַתָּה] חֶבְקֶת בֶּן וְשֵׁם שֵׁם, ט"ז. אבל לגבי אבישג, שהיתה בחיקו של דוד המלך, אינני יודע, לא כתוב מה היה איתה בסוף.

מצד שני, ראיתי בספר מעין אומר [חלק י"ב פרק א' דף ל"ז, מביאים ששאלו אותו, האם לתת את השם אבישג? והוא ענה, מה הבעיני? היא היתה בחיקו של דוד המלך. השואל המשיך ושאל, אבל היא היתה אילונית? ענה לו, לא, זה לא נכון.

הוא אמר 'לא נכון, כיון שהוא לא ראה. הגרע"י היה בטוח שזה לא נכון. הוא לא מכיר את זה, כיון שרק בספרי חכמי תימן נע"ג כתוב שהיא היתה אילונית. ובודאי המקור בספרי חז"ל שנאבדו כידוע. לכן אני אומר, טוב, סוף סוף אנחנו ידענו, לכן אני אומר שאינני רוצה לקחת אחריות. ואם ירצו להוסיף שם, או משהו כזה, אז עדיף וטוב, בכדי לצאת מן החשש הזה. ומי שיכול לברר בשטח את העניין הזה, אם ישנן כאלה ששמן אבישג שיש להם בעיות בנושאים האלה, ואז אולי נשקול את העניין הזה עוד הפעם. אבל לבינתיים, חושבני שעדיף להימנע, וק"ו לא לתת את השם הזה מחדש.

ישנם עוד כמה דברים שרציתי לדבר, אבל לא ידעתי שהעניין דלעיל יתפוס כ"כ הרבה זמן.

שאלה מהקהל: לגבי השם רעות, האם צריך להוסיף על השם הזה?

תשובת מרן שליט"א: אינני יודע, מהיכן הגיע השם הזה, רעות. 'אהבה אחוה שלום ורעות'. לא מצאנו שבעבר נתנו שמות כאלה, אבל בדר"כ אין מניעה מבחינה הלכתית לתת שמות חדשים, העיקר שהמשמעות טובה.

שאלה מהקהל: אם קוראים לה כך, ישנה סיבה להוסיף שם?

הרבה טוענים, אפשר לראות זאת בספר ויקרא שמו בישראל, הוא ג"כ מביא שיש בכך חילוקי דעות, אבל שומר נפשו ירחק. למה להסתבך? לא חסר קשיים.

צריך תמיד לבחור, בדרך המלך. המשכיל הולך תמיד, בדרך הבטוחה. כפי שהאדם לא יקח, ספק תרופה ספק רעל. כדאי ללכת על בטוח, כי לא חסר קיטרוגים, וח"ו נתפשים על זה. לכן אני אומר, לתת שמות אשר בטוח שהם טובים, וכולי האי ואלו. כיון שהשם, הוא דבר המסייע. ח"ו אם נותנים שם שלרשע, הדבר

מזיק לו. או אם נותנים שם, של אדם אשר מזלו רע, או ע"ש אדם צעיר שנפטר, אם הוא נפטר לפני גיל 60 ונתנו שם על שמו, הדבר ח"ו יכול להזיק לנשמת התינוק.

שאלה מהקהל: רבי שלום שבזי כותב, לגבי לא תאכלו כל דבר טמא, שהיו נותנים לעקרות לאכול דברים טמאים. כיצד נתנו להן לאכול דבר טמא?

תשובת מרן שליט"א: ישנה אריכות על כך בספר נפלאות מתורתך, כבר דיברנו על כך שם. גל עיני ואביטה נפל"מ, אכ"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד ע"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת. השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741
נא לתאם זאת לפני השיעור.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.